

Ольвінська Ю.О.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет (Україна)

Кучер О.В.

здобувач третього (PhD) рівня ВО

Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова (Україна)

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Економічні процеси у сфері інноваційного розвитку привертають увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних учених та економістів. На сучасному етапі інноваційний тип розвитку економіки стає фундаментом, що визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Ефективність і динамічність інноваційної сфери стає вирішальним чинником забезпечення конкурентоспроможності економіки і значною мірою визначаючи місце кожної країни у світі.

У міжнародній практиці існує певний досвід визначення рейтингу інноваційних країн світу, інноваційного розвитку регіонів, інноваційної діяльності та діяльності компаній.

Україна представлена в кількох міжнародних рейтингах, які оцінюють інноваційний потенціал, технологічну та інноваційну конкурентоспроможність. Це Bloomberg Innovation Index, Global Competitiveness Index, Innovation Union Scoreboard та Global Talent Competitiveness Index. Проте найавторитетнішим є Глобальний індекс інновацій, який розраховується з 2007 року і на сьогоднішній день представляє найповніший набір індикаторів інноваційного розвитку в різних країнах світу. Даний рейтинг охоплює понад 120 країн світу, які перебувають на різних етапах інноваційного розвитку. Обов'язковою умовою для включення країни у розрахунок цього показника є наявність не менше 60% даних, необхідних для розрахунку.

Глобальний інноваційний індекс (ГІІ) — це багатовимірна оцінка національної інноваційної сфери, на яку покладено завдання визначення позиції країни щодо інноваційного розвитку в глобальному масштабі. Визначення цього індексу дозволяє приймати управлінські рішення щодо розвитку інноваційного потенціалу країни, формування конкурентних переваг, покращення її позицій у світовому масштабі, а також виявлення сильних і слабких сторін інноваційної діяльності та їх мінімізації. Аналіз глобального індексу інновацій у порівнянні з країнами світу дозволяє виділити лідерів як за цим показником у цілому, так і за окремими його складовими, і на цій основі використати зарубіжний досвід найбільш прогресивних інноваторів.

Для розрахунку індексу використовується набір із 80 показників. З них дві третини — це макроекономічні (кількісні) показники з офіційних джерел досліджуваних країн; решта показників — рейтинги різних міжнародних інституцій та експертні оцінки керівників бізнесу в рамках опитування Всесвітнього економічного форуму. Оскільки досліджувані країни відрізняються за масштабами економіки, для забезпечення порівняльності даних більшість кількісних показників подано у вигляді відносних значень структури та інтенсивності.

Методика розрахунку Глобального інноваційного індексу полягає в тому, що всі основні показники об'єднані у два субіндекси: 53 показники характеризують інноваційний потенціал країни та утворюють субіндекс Innovation Input, 27 характеризують наукові та творчі результати та утворюють субіндекс інновацій.

Кожен блок характеризується певною кількістю показників, які постійно оновлюються у зв'язку з динамічністю сучасного інноваційного розвитку.

Розрахунок індексу базується на поєднанні інноваційного потенціалу та можливостей його реалізації [1].

З математичної точки зору це виглядає так:

$$GII = \frac{Input + Output}{2} . \quad (1)$$

Цей показник характеризує ефективність інноваційної діяльності.

Позиціонування країн у Глобальному рейтингу інновацій здійснюється:

- 1) за оцінкою Global Innovation Index у світовому масштабі;
- 2) за субіндексом Innovation Input та субіндексом Innovation Output;
- 3) за коефіцієнтом інноваційної активності.

У 2021 році в розрахунку GII взяли участь 129 країн світу, що на три країни більше, ніж у попередньому році.

$$IER = \frac{Output}{Input} . \quad (2)$$

За результатами рейтингу до п'ятірки найбільш інноваційно розвинених країн увійшли Швейцарія, Швеція, США, Нідерланди та Велика Британія. Ця п'ятірка мало чим відрізняється від 2018 року, за винятком США, які перемістилися з шостого на третє, і Сінгапуру, який опустився в рейтингу нижче.

У рейтингу GII Україна демонструє досить скромну інноваційну активність і за рівнем індексу у 2021 році посіла 47 місце у світі та 32 місце в Європі, за субіндексом Innovation Input – 82 (останнє місце в Європі), субіндекс Innovation Output. - 36 (25 місце в Європі). Також зазначимо, що в 2019 році Україна посіла друге місце серед країн з доходом нижче середнього в рейтингу GII. У 2018 році наша країна була першою за інноваційністю серед країн цієї групи [2].

Так, найслабшими позиціями національної інноваційної системи в Україні є «Інфраструктура», «Інституції» та «Розвиток ринку». Сильні сторони включають наступні компоненти Глобального індексу інновацій – «Результати знань і технологій» і «Творчі результати», які загалом складають Субі-індекс інновацій.

Аналіз позицій України у 2021 році в рамках складових субіндексів дав змогу виділити сильні та слабкі сторони інноваційної діяльності в Україні.

Таким чином, стає очевидною нерівномірність у розвитку різних складових національної інноваційної системи: все, що пов'язано з кадрами (освіта, наявність кваліфікованих кадрів, патентна діяльність), залишається на високому рівні і водночас інституційне, нормативне середовище та інвестиційні процеси мало сприяють

інноваційному розвитку української економіки. Така ситуація зумовлена поточною економічною та політичною ситуацією в країні. Події, які зараз відбуваються в Україні, підірвали авторитет влади, створили несприятливий інвестиційний клімат, який не сприяє залученню інвесторів.

Якщо проаналізувати як змінювалося положення України в рейтингу з 2011 року, то за аналізований період Україна з 60 місця піднялася на 47, тобто на 13 позицій. Найгірша ситуація спостерігалася у 2013 році, коли за Глобальним індексом інновацій наша країна посіла 71 місце зі 142 країн, що на вісім позицій гірше, ніж у попередньому році. У 2018 році Україна посіла 43 місце, що є найкращим показником за весь досліджуваний період, і, порівняно з попереднім роком, покращила свою позицію на сім сходинок. Це сталося завдяки покращенню показників в освіті та науці (43 місце в рейтингу), а також бізнесі (46 місце). Проте вже наступного року країна погіршила свої позиції на чотири сходинки й опустилася на 47 місце в рейтингу.

Пожвавлення інновацій вимагає комплексного підходу. По-перше, необхідно чітко визначити державні пріоритети інноваційної діяльності в Україні та розробити комплексний комплекс заходів щодо їх реалізації, який включає: матеріальне стимулювання, підготовку спеціалістів, створення умов для модернізації виробництва, залучення науково-дослідних структур до реалізації інноваційних проектів, а також покращення загального інвестиційного клімату в країні.

Рейтингова система оцінки інноваційного розвитку, звичайно, необхідна. Проте існуюча система розрахунку глобального індексу інновацій має певні недоліки. Зокрема, із загальної кількості факторів для розрахунку індексу використовуються показники, які суттєво відрізняються в різних країнах світу. Тому такий підхід потребує постійного перегляду.

Список використаних джерел

1. Podgornyj, A., Olvinskaya, J., Samotoenkova, O. and Vitkovskaja, K. (2021), "Development of innovative activity as a factor of economic growth in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8751> (Accessed 2 Jun 2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.81](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.81)
2. Євростат. URL: <https://www.spbstu.ru/upload/inter/indicators-europe-2020-r-d-innovation.pdf> (дата звернення 01.06.2024)